

บทที่ 4

อำนาจหน้าที่ของวะลียอามม์ในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

วิวัฒนาการของผู้ที่ทำหน้าที่เป็นวะลียอามม์ในประวัติศาสตร์อิสลามนั้น จะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับระบบตุลาการของอิสลาม กล่าวคือ ผู้นำคนแรกของรัฐอิสลาม คือท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มีอำนาจทางด้านการบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการภายในกรอบที่อิสลามกำหนดไว้

ดังนั้นท่านศาสดาจะทำหน้าที่เป็นวะลียอามม์ด้วย ต่อมาในยุคเคาะลีฟะฮ์ทั้ง 4 โดยเฉพาะในสมัยท่านอุมร์ رضي الله عنه ซึ่งเป็นเคาะลีฟะฮ์คนที่ 2 รัฐอิสลามมีอาณาเขตพื้นที่ที่กว้างขวาง ท่านอุมร์ رضي الله عنه จึงได้แยกอำนาจตุลาการออกจากอำนาจบริหาร โดยมอบหมายให้มีผู้ที่รับผิดชอบโดยตรง ต่อมาได้มองว่าอำนาจในการรับผิดชอบปกครองบรรดาผู้ที่ไม่มีวะลียอัมม์ทั้งหลายแก่ผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางด้านตุลาการด้วย นั่นคือ อัลกอฎีย์ หรือผู้พิพากษาอย่างไรก็ตาม การเป็นวะลียอามม์ยังเป็นหน้าที่ของผู้นำสูงสุด เพราะการเป็นวะลียอามม์นั้นถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจหน้าที่ในการบริหารกิจการของรัฐ

ปัจจุบันผู้เป็นวะลียอามม์ คือ ผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ซึ่งอาจอยู่ในระดับเดียวกันกับผู้นำรัฐอิสลาม ซึ่งผู้ที่มีอำนาจในการแต่งตั้งเป็นวะลียอามม์ในปัจจุบัน คือบรรดาผู้นำของรัฐที่ปกครองกิจกรรมของชาวมุสลิม หรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายโดยตรงจากผู้นำโดยตรงเป็นกฎหมาย เช่น ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ปกครองพื้นที่ หรืออัลกอฎีย์ที่มีกฎหมายหรือตราสารแต่งตั้งระบุชัดเจนว่า มีอำนาจจัดการสมรสบรรดาสตรีที่ไม่มีวะลียอามม์

4.1 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

อิสมาแอ อาลี เห็นว่ามุสลิมในประเทศไทยโดยทั่วไปต่างใช้กฎหมายอิสลาม ลักษณะครอบครัวและมรดกด้วยความสมัครใจ (อิสมาแอ อาลี, 1998:6) โดยมีกฎหมายรับรอง การใช้ดังกล่าวในจังหวัดปัตตานี ยะลา สตูล และนราธิวาส และมีองค์กรบริหารอิสลามดังนี้

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด โดยที่พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 กำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายอิสลาม ลักษณะครอบครัวและมรดก 2 ข้อ คือ

1. ออกหนังสือรับรองสมรสและการหย่า การบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม
2. ประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกตามบทบัญญัติแห่ง

อิสลามเมื่อได้รับการร้องขอ

อย่างไรก็ตามคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยังมอบอำนาจหน้าที่ดังกล่าวให้แก่อิหม่ามมัซฮิดต่างๆเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการให้บริการพี่น้องมุสลิมแต่เมื่อใดที่มัซฮิดต่างๆไม่สามารถตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทใดๆก็จะส่งเรื่องให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเพื่อแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงไปด้วยดีหากว่าการแก้ไขปัญหาดังกล่าวยังไม่ได้รับการยอมรับจากฝ่ายที่เกี่ยวข้องก็ไม่มีกฎหมายใดมาบังคับให้ยอมรับการตัดสินชี้ขาดดังกล่าวฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะนำคดีความส่งไปขึ้นศาลหากว่าคดีความดังกล่าวเกิดขึ้นในเขตจังหวัดปัตตานียะลา นราธิวาสและสตูลก็จะได้รับการตัดสินตามกฎหมายอิสลาม แต่ถ้าหากเกิดขึ้นนอกเขตจังหวัดดังกล่าวก็จะถูกตัดสินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์(อิสมาแอ อาลี, 1998:6)

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลามีอำนาจหน้าที่ 2 ส่วนคือ

1. อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ.2540
2. อำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม

อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติตามองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ.2540¹ นั้นมาตราที่ 26 กำหนดให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ให้คำปรึกษาและเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด
2. กำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานต่อคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

ในจังหวัดและจังหวัดอื่นที่คณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทยมอบหมาย

¹ พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540

3. ประนีประนอมหรือชี้ขาดคำร้องทุกข์ของสัปบุรุษประจำมัสยิดซึ่งเห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

4. กำกับดูแลการคัดเลือกกรรมการมัสยิดให้เป็นไปตามความเรียบร้อย

5. แต่งตั้งและถอดถอนกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

6. สอบสวนพิจารณาให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพ้นจากตำแหน่ง

7. ส่งให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดพิกหน้าทีระหว่างถูกสอบสวน

8. พิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้งการย้ายการรวมและการเลิกมัสยิด

9. แต่งตั้งผู้รักษาการในตำแหน่งอิหม่ามคอยเต็บและบิหลันเมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่าง

10. ออกหนังสือรับรองการสมรสการหย่าตามกฎหมายอิสลาม

11. การประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามเมื่อได้รับการร้องขอ

12. จัดทำทะเบียนทรัพย์สินเอกสารและบัญชีรายรับรายจ่ายของสำนักงานคณะกรรมการของอิสลามประจำจังหวัดให้ถูกต้องครบถ้วนเป็นปัจจุบันและรายงานผลดำเนินงานฐานะการเงินและทรัพย์สินให้คณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทยทราบปีละครั้งภายในเดือนมีนาคมของทุกปี

13. ออกประกาศให้คำรับร้องเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัด

ส่วนอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลามคือการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้นำมุสลิมที่จะต้องปกครองดูแลพี่น้องมุสลิมในจังหวัดยะลาโดยทำหน้าที่ต่างๆดังต่อไปนี้

1. ประนีประนอมข้อพิพาทในครอบครัว

2. ประนีประนอมข้อพิพาทเรื่องมรดก

3. ประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างกรรมการมัสยิดกับสัปบุรุษ

4. ประนีประนอมข้อพิพาททั่วไป

5. ประสานงานหน่วยงานราชการต่างๆในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพี่น้องมุสลิม

6. ประสานงานกับผู้นำมุสลิมในจังหวัด

7. ประสานงานกับผู้นำศาสนาในประเทศเพื่อนบ้านเช่นมาเลเซียอินโดนีเซียสิงคโปร์ บรูไนจนถึงประเทศในตะวันออกกลางและอื่นๆ

จากอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามและตามบทบัญญัติของกฎหมายอิสลามดังกล่าวกำหนดให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดใช้กฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดกประนีประนอมและชี้ขาดข้อพิพาทในกรณีดังกล่าวเมื่อได้รับการร้องขอและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้รับมอบอำนาจหน้าที่ดังกล่าวจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเพื่อความสะดวกในการให้บริการพี่น้องมุสลิมในพื้นที่

สละม๊ะแอ ฮารี ได้กล่าวว่า “อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จะปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ.2540 หน้าที่ตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม อาทิเช่น ทำหน้าที่ออกหนังสือรับรองสมรสและการหย่า การประนีประนอมไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทเกี่ยวกับ เรื่องครอบครัว และมรดก ตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม เมื่อได้รับการร้องขอ กำกับดูแลตรวจตราการปฏิบัติงานต่อคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและแต่งตั้งและถอดถอน กรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัด ออกประกาศให้คำรับร้องเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัด ประสานงานกับผู้นำศาสนาในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ บรูไน จนถึงประเทศในตะวันออกกลาง เพื่อศึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแนวทางการปฏิบัติและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลาม”²

อับดุลเลาะ อาบูบะกา ได้กล่าวว่า “อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จะปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ.2540 และหน้าที่ตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม ทำหน้าที่ออกหนังสือรับรองสมรสและการหย่า การประนีประนอมไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทเกี่ยวกับ เรื่องครอบครัว และมรดก ตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม เมื่อได้รับการร้องขอ ออกประกาศให้คำรับร้องเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัดเช่นประกาศ คูดวงจันทร์เพื่อ

² ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

กำหนดวันที่ 1 เดือนรอมฎอน และประกาศ คูดวงจันทร์เพื่อกำหนดวันที่ 1 เดือนเซาวาล (วันอีฎิ้ลฟิตริ) เป็นต้น และลงพื้นที่พบปะสัตบุรุษ เพื่อให้ความรู้บัญญัติของกฎหมายอิสลามตามที่ได้รับมอบหมาย จากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือได้รับคำเชิญจากคณะกรรมการประจำมัสยิดในพื้นที่³

เจ๊ะเหล๊ะ แยกพงศ์ กล่าวว่า “อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จะมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ.2540 อาทิเช่นให้คำปรึกษาและเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด กำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานต่อคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัด ออกประกาศให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัด เช่นประกาศ คูดวงจันทร์เพื่อกำหนดวันที่ 1 เดือนรอมฎอน และประกาศ คูดวงจันทร์เพื่อกำหนดวันที่ 1 เดือนเซาวาล (วันอีฎิ้ลฟิตริ) เป็นต้น และแต่งตั้งหรือมอบอำนาจให้อิหม่ามประจำมัสยิดเป็นตัวแทนในการจัดเก็บชะกาต ในเดือนรอมฎอนของทุกปี จัดเวทีวิชาการเพื่อให้ความรู้ด้านบัญญัติของกฎหมายอิสลามแก่ประชาชนทั่วไป เป็นต้นและอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลามนั้นทำหน้าที่ออกหนังสือรับรองสมรสและการหย่า การประนีประนอมไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทเกี่ยวกับ เรื่องครอบครัว และมรดก ตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม เมื่อได้รับการร้องขอ”⁴

มะนะฟิยะ เมาคี กล่าวว่า “เรื่องอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา มีอำนาจหน้าที่ 2 ส่วนคือ จะมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.2540 และอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลามนั้นจะทำหน้าที่ออกหนังสือรับรองสมรส

³ คณะกรรมการประจำจังหวัดยะลาฝ่ายส่งเสริมจริยธรรม สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

⁴ นักวิชาการและผู้อำนวยการสถาบันอิสลามและอาหรับศึกษา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560 ที่สถาบันอิสลามและภาษาอาหรับ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

และการหย่า การประนีประนอม ไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทเกี่ยวกับ เรื่องครอบครัว และมรดก ตามบทบัญญัติ แห่งศาสนาอิสลาม”⁵

4.2 อำนาจหน้าที่ของวะลีอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

นักวิชาการอิสลามบางท่านมีความเห็นว่าอำนาจหน้าที่ของศาลอิสลามถูกกำหนดไว้ อย่างชัดเจนแน่นอน ไม่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ในส่วนอื่นๆคือเกี่ยวข้องกับเฉพาะเรื่องการพิจารณาคดี และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขัดแย้งเท่านั้น ส่วนการที่วะลีอามม์ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่อื่นๆในบาง ยุคสมัยนอกเหนือไปจากที่กล่าวมานั้นขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้ปกครองถึงความพร้อมและความ เหมาะสมของวะลีอามม์ว่ามีความเหมาะสมในด้านใดจึงมอบหมายงานอื่นนอกเหนือจากการพิจารณา พิพากษาอรรถคดี

จากการศึกษาอำนาจหน้าที่ของวะลีอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำ จังหวัดยะลานั้น หากกล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด นั้นไม่มีการระบุ อย่างชัดเจน โดยผู้ที่ดำรงตำแหน่งวะลีอามม์ มีหน้าที่ในการรับเรื่องของพี่น้องมุสลิมในเขตพื้นที่ ที่ได้มาร้องทุกข์ปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อพิพาทในครอบครัว ข้อพิพาทเรื่องมรดก ข้อพิพาท ระหว่างกรรมการมัสยิดกับสัปบุรุษ และข้อพิพาททั่วไปเป็นต้นแล้วดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดี ทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งฝ่ายโจทก์ และจำเลย ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ หากการไกล่เกลี่ยไม่สามารถยุติ ข้อขัดแย้ง หรือไม่มีการยอมความ ผู้ดำรงตำแหน่งวะลีอามม์มีอำนาจในการชี้ขาดข้อพิพาทได้ ในทาง กลับกัน กรณีที่วะลีอามม์ได้ให้คำตัดสินชี้ขาดแล้ว แต่ไม่เป็นที่พอใจของผู้มาร้องทุกข์ นั่นคือ ไม่พอใจผลของการตัดสิน วะลีอามม์จำเป็นต้องส่งหลักฐานที่มีอยู่ ส่งไปยังศาลในการพิจารณาตัดสิน คดีอีกครั้ง ซึ่งในกระบวนการตัดสินของศาลนั้น จะทำการเรียกผู้ร้องทุกข์ทั้งสองฝ่ายมาดำเนินการ สอบสวน และไกล่เกลี่ยอีกครั้ง ตามหลักฐานที่มีอยู่ และดำเนินการใช้อำนาจของศาลในการบังคับ ตัดสินคดีนั้น ๆ

⁵ นักวิชาการและรองผู้อำนวยการสถาบันอิสลามและอาหรับศึกษา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2560 ที่บ้านพักของผู้ให้สัมภาษณ์

สะมะแอ ฮารี ได้กล่าวว่า “อำนาจหน้าที่ของวะลีย์อามมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา มีอำนาจหน้าที่เป็นวะลีย์จัดการสมรสให้แก่สตรีที่ไม่มีวะลีย์คอสหรือมีวะลีย์คอสแต่ขาดคุณสมบัติ การรับเรื่องของพี่น้องมุสลิมในเขตพื้นที่ ที่ได้มาร้องทุกข์ปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหา ข้อพิพาทในครอบครัว ข้อพิพาทเรื่องมรดก ข้อพิพาทระหว่างกรรมกรมัศยิดกับสัปบุรุษ และข้อพิพาททั่วไป เป็นต้น แล้วดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งฝ่ายโจทก์ และจำเลย ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ หากการไกล่เกลี่ยไม่สามารถยุติข้อขัดแย้ง หรือไม่มีการยอมความ ผู้ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามมีมีอำนาจในการชี้ขาดข้อพิพาทได้ ในทางกลับกัน กรณีที่วะลีย์อามมีได้ให้คำตัดสินชี้ขาดแล้ว แต่ไม่เป็นที่พอใจของผู้มาร้องทุกข์ นั่นคือ ไม่พอใจผลของการตัดสิน วะลีย์อามมีจำเป็นต้องส่งหลักฐานที่มีอยู่ ส่งไปยังศาลในการพิจารณาตัดสินคดีอีกครั้ง ซึ่งในกระบวนการตัดสินของศาลนั้น จะทำการเรียกผู้ร้องทุกข์ทั้งสองฝ่ายมาดำเนินการสอบสวน และไกล่เกลี่ยอีกครั้ง ตามหลักฐานที่มีอยู่ และดำเนินการใช้อำนาจของศาลในการบังคับ ตัดสินคดีนั้น ๆ และแต่งตั้งหรือมอบอำนาจให้อิหม่ามประจำมัศยิดเป็นตัวแทนในการจัดเก็บชะกาต ในเดือนรอมฎอนของทุกปี สำหรับคดีต่างๆที่พี่น้องมุสลิมในพื้นที่ไม่ได้ทำการส่งเรื่องข้อพิพาท ไปยังศาลตั้งแต่แรกนั้น เนื่องจากมีความไว้วางใจ เชื่อใจ และนับถือ ในตัวบุคคลที่ทำงานในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ทั้งนี้พี่น้องมุสลิมยังยึดติดและศรัทธาบทบัญญัติตามหลักศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ในการร้องทุกข์ของคณะกรรมการอิสลามสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวก จึงเป็นที่ยอมรับสำหรับพี่น้องมุสลิมในจังหวัดยะลา”⁶

อับดุลเลาะ อาบูบากา ได้กล่าวว่า “อำนาจหน้าที่ของวะลีย์อามมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา โดยผู้ที่ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามมีและทีมงาน มีหน้าที่ในการรับเรื่องของพี่น้องมุสลิมในเขตพื้นที่ ที่ได้มาร้องทุกข์ปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหา ข้อพิพาทในครอบครัว ข้อพิพาทเรื่องมรดก ข้อพิพาทระหว่างกรรมกรมัศยิดกับสัปบุรุษ และข้อพิพาททั่วไป เป็นต้น แล้วดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งฝ่ายโจทก์ และจำเลย ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ

⁶ ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

ถ้าการไกล่เกลี่ยเบื้องต้นเป็นที่พอใจกับผู้ร้องทุกข์ จะไม่มีการร้องเรียนอีกในครั้งต่อไป หากการไกล่เกลี่ยนั้นไม่สามารถยุติข้อขัดแย้ง หรือไม่มีการยอมความ ผู้ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามมีมีอำนาจในการชี้ขาดข้อพิพาทได้ และการพะสัค อำนาจหน้าที่นี้จะขึ้นตรงกับผู้ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามมีมีอำนาจในการชี้ขาด เช่นกัน”⁷

วันฮามัด โต๊ะอาดัม กล่าวว่า “อำนาจหน้าที่ของวะลีย์อามมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา โดยผู้ที่ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามมีและทีมงาน มีหน้าที่ในการรับเรื่องของพี่น้องมุสลิมในเขตพื้นที่ ที่ได้มาร้องทุกข์ปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหา ข้อพิพาทในครอบครัว ข้อพิพาทเรื่องมรดก ข้อพิพาทระหว่างกรรมการมัสยิดกับสัปบุรุษ และข้อพิพาททั่วไป แล้วมารวบรวมข้อมูลต่าง และดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีทั้ง 2 ฝ่าย โดยผู้ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามมีมีอำนาจในการชี้ขาดข้อพิพาทหรือด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และการพะสัคนั้น อำนาจหน้าที่นี้จะขึ้นตรงกับผู้ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามมีมีอำนาจในการชี้ขาดเพียงผู้เดียว และแต่งตั้งหรือมอบอำนาจให้อิหม่ามประจำมัสยิดเป็นตัวแทนในการจัดเก็บชะกาต ในเดือนรอมฎอนของทุกปี”⁸

เจ๊ะเหล๊ะ แขงพงค์ กล่าวว่า “อำนาจหน้าที่ของวะลีย์อามมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา คือรับเรื่องของพี่น้องมุสลิมในเขตพื้นที่ ที่ได้มาร้องทุกข์ปัญหาต่าง ๆ ตัดสินกรณีพิพาท ข้อขัดแย้ง และการฟ้องร้องต่าง ๆ ทั้งนี้ด้วยการชี้ขาดข้อพิพาทหรือไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีหรือผู้ร้องทุกข์ จัดการสมรสให้แก่หญิงหม้ายที่ไร้สามีกับผู้ที่เหมาะสมกับนาง แต่งตั้งหรือมอบอำนาจให้อิหม่ามประจำมัสยิดเป็นตัวแทนในการจัดเก็บชะกาต ในเดือนรอมฎอนของทุกปี ควรจัดอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ที่ทำหน้าที่คณะกรรมการประจำมัสยิดในพื้นที่และจัดเวทีวิชาการเพื่อให้ความรู้ด้านบัญญัติของกฎหมายอิสลามแก่ประชาชนทั่วไป ถึงแม้ว่าการได้มาของวะลีย์อามมีนั้นไม่ได้ระบุไว้ชัดเจน แต่เพื่อให้กิจการทางศาสนาเป็นไปตามบทบัญญัติของอิสลาม พี่น้องมุสลิมในพื้นที่ดำเนินชีวิตเป็น

⁷ คณะกรรมการประจำจังหวัดยะลาฝ่ายส่งเสริมจริยธรรม สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

⁸ รองประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

หนึ่งเดียว จึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการไปตามความเหมาะสมกับพื้นที่ แต่การได้มานั้นตรงกับบทบัญญัติของศาสนา และอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ดังนั้นบรรดาผู้นำศาสนาจึงได้ดำเนินการแต่งตั้งวะลีย์อามม์ของพี่น้องมุสลิมของจังหวัดยะลา เพื่อทำหน้าที่อุดช่องว่างในกฎหมายอิสลามที่ขาดผู้นำไม่ได้⁹

มะนะฟิยะ เมาตี กล่าวว่า “อำนาจหน้าที่ของวะลีย์อามม์ในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา โดยผู้ที่ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามม์และทีมงาน มีหน้าที่ในการรับเรื่องของพี่น้องมุสลิมในเขตพื้นที่ ที่ได้มาร้องทุกข์ปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหา ข้อพิพาทในครอบครัว ข้อพิพาทเรื่องมรดก ข้อพิพาทระหว่างกรรมการมัศยิดกับสัปบุรุษ และข้อพิพาททั่วไป แล้วมารวบรวมข้อมูลต่าง และดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีทั้ง 2 ฝ่าย โดยผู้ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามม์มีอำนาจในการชี้ขาดข้อพิพาทหรือด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สำหรับคดีต่างๆที่พี่น้องมุสลิมในพื้นที่ เลือกที่มาร้องทุกข์ปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหา ข้อพิพาทในครอบครัว ข้อพิพาทเรื่องมรดก แก่ผู้ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามม์ เนื่องจากมีความไว้วางใจ เชื่อใจ และนับถือ ในตัวบุคคลที่ทำงานในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ทั้งนี้พี่น้องมุสลิมยังยึดติดและศรัทธาบทบัญญัติตามหลักศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ในการร้องทุกข์ของคณะกรรมการอิสลามสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวก จึงเป็นที่ยอมรับสำหรับพี่น้องมุสลิมในจังหวัดยะลา”¹⁰

สำหรับคดีต่าง ๆ ที่พี่น้องมุสลิมในพื้นที่ไม่ได้ทำการส่งเรื่องข้อพิพาท ไปยังศาลตั้งแต่แรกนั้น เป็นเพราะว่าพี่น้องมุสลิมในพื้นที่ขาดความไว้วางใจในการทำงานของคาโต๊ะยุติธรรม ที่มีการคัดเลือกขึ้นตรงกับฝ่ายตุลาการ ทำให้พี่น้องมุสลิมเลือกที่จะส่งเรื่องร้องทุกข์ ให้กับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด หรือวะลีย์อามม์ ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้กับตน เนื่องจากมีความไว้วางใจ เชื่อใจ และนับถือ ในตัวบุคคลที่ทำงานในคณะกรรมการประจำจังหวัด ทั้งนี้พี่น้องมุสลิมยังยึดติดและ

⁹ นักวิชาการและผู้อำนวยการสถาบันอิสลามและอาหรับศึกษา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560 ที่สถาบันอิสลามและภาษาอาหรับ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

¹⁰ นักวิชาการและรองผู้อำนวยการสถาบันอิสลามและอาหรับศึกษา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2560 ที่บ้านพักของผู้ให้สัมภาษณ์

ศรัทธาบทบัญญัติตามหลักศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ในการร้องทุกข์ของคณะกรรมการอิสลามสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวก จึงเป็นที่ยอมรับสำหรับพี่น้องมุสลิมในจังหวัดยะลา

จากที่กล่าวไว้ข้างต้น อำนาจหน้าที่ของวะลีอามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลานั้น สามารถสรุป ได้ดังนี้

4.2.1 อำนาจหน้าที่เป็นวะลีอามมีในการจัดการสมรสให้แก่สตรีที่ไม่มีวะลีคอกหรือมีวะลีคอกแต่ขาดคุณสมบัติดังต่อไปนี้

4.2.1.1 ในกรณีผู้หญิงไม่มีวะลีคอก สตรีนั้นไม่อาจทำการสมรสได้ ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่แทนคนคือวะลีหรือผู้ปกครอง ดังนั้นในการสมรสทุกครั้งของสตรีจะต้องมีวะลีเสมอ แม้สตรีที่จะทำการสมรสนั้นมีความสามารถสูงหรือการศึกษาดีและอายุมากเพียงใด ดังนั้นการสมรสในทุกกรณีจะปลอดจากวะลีไม่ได้เด็ดขาด

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า

((لَا نِكَاحَ إِلَّا بِوَالِيٍّ))

(أخرجہ أبو داود : 2085 و الترمذی : 1101)

ความว่า “ไม่มีการสมรสเว้นแต่ที่ดำเนินการโดยวะลี”

(บันทึกโดย Abu Dawud หะดีษที่2085, Al-Tirmizi หะดีษที่1102)¹¹

4.2.1.2 ในกรณีที่วะลีคอกของหญิงปฏิเสธไม่ยอมจัดการสมรสให้ ในกรณีนี้วะลีอามมีมีอำนาจทำการสมรสได้หากชายที่หญิงต้องการสมรสนั้นมีฐานะเท่าเทียมกับหญิงและการปฏิเสธของวะลีคอกนั้นจะต้องเป็นประจักษ์แก่วะลีอามมีโดยการเรียกตัววะลีคอกมาสอบถาม และสั่งการให้จัดการสมรส หากเขาปฏิเสธ วะลีอามมีก็มีสิทธิจัดการสมรสได้¹²

4.2.1.3 ในกรณีที่วะลีคอกอยู่ห่างไกลเกินรัศมี 96 กิโลเมตรและมีได้ตั้งตัวแทนไว้

4.2.1.4 ในกรณีที่สตรีจะสมรสกับวะลีคอกเอง

4.2.1.5 ในกรณีที่วะลีคอกเองถูกกั๊กขังตัวโดยไม่มีผู้สามารถติดต่อได้

¹¹ เป็นหะดีษเศาะฮิฮฺ (Al-Albani) sahih al jami : 7557

¹² Al-romlee Muhammad bin abbas. 1984.Nihayat al-muhtaj sharh al-minhaj :231-234

4.2.1.6 ในกรณีที่วะลีย์คอศหลบหลักไม่ยอมเป็นวะลีย์ตามคำขอของสตรีหรือไม่
ยอมรับการเรียกตัวของวะลีย์อามมี

4.2.1.7 ในกรณีที่วะลีย์คอศละสิทธิการเป็นวะลีย์

4.2.1.8 ในกรณีที่วะลีย์คอศหายสาบสูญ

4.2.1.9 ในกรณีที่วะลีย์คอศเป็นลมหมดสติหรือเป็นเพราะสาเหตุอื่นเกินสามวัน

4.2.2 อำนาจหน้าที่เป็นวะลีย์ว่าด้วยการหย่าร้างตามกฎหมายอิสลาม

การหย่าร้างหมายถึงการเลิกเป็นสามีภรรยาซึ่งตรงกันภาษาอาหรับว่า “ญะลาค” (الطلاق)¹³ มีความหมายว่าการทอดทิ้งหรือการปลดปล่อย (الترك) การคลายความผูกพัน (حل القيد) ในทางวิชาการตามข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก มาตรา 123 “การญะลาคหมายความว่า การคลายนิติสัมพันธ์การสมรสของสามี อันเป็นผลทำให้สิ้นสุดการสมรสกับภริยาตามบทกฎหมายอิสลาม”¹⁴ การญะลาคเอกสิทธิของสามีที่จะกระทำได้แต่เพียงผู้เดียวโดยมิต้องได้รับความยินยอมจากภริยา¹⁵

โดยหลักศาสนา อนุญาตให้มีกรหย่าได้ แต่โดยทางปฏิบัตินั้น เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ เว้นแต่ว่ามีความจำเป็นที่สุดที่จะหลีกเลี่ยงได้ เนื่องจากอัล-หะดีษระบุว่า

((أَبْغَضُ الْحَلَالِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى الطَّلَاقُ))

(أخرجه أبو داود وابن ماجه 2018/2178)

ความว่า “สิ่งอนุมัติอันเป็นที่โกรธกริ้วมากที่สุดยังอัลลอฮ์ คือ การหย่าร้าง”

(บันทึกโดย Abu Dawud หะดีษที่ 2187, , Ibnu Majah หะดีษที่ 2018)

¹³อิสมาแอ อาลี. 2547. กฎหมายครอบครัวอิสลาม กฎหมายอิสลามครอบครัว. หน้า: 83

¹⁴ดร. มะรอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย 2557. คู่มือข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก มาตรา 123. หน้า: 44

¹⁵ดร. มะรอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย 2557. คู่มือข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก มาตรา 125. หน้า: 44

องค์ประกอบหลักการหย่า

การหย่า (ฎาะลา) มีองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ

1) สามีผู้มีความสมบูรณ์ ตามเกณฑ์บังคับของศาสนา กล่าวคือ บรรลุศาสนภาวะ, มีสติสัมปชัญญะ และไม่ถูกบังคับ และการหย่า เป็นสิทธิของผู้เป็นสามี เท่านั้น

2) ภรรยาผู้มีความสัมพันธ์ในการสมรส อย่างแท้จริง ที่ผูกสัมพันธ์นาง กับสามีผู้หย่า กล่าวคือภรรยา ยังคงอยู่ในปกครองของสามี

3) ถ้อยคำที่บ่งชี้ถึงการหย่า (ฎาะลา) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

ก. การหย่าด้วยถ้อยคำ ที่ชัดเจน (لفظ الصريح) กล่าวคือ เป็นถ้อยคำที่ไม่อาจตีความเป็นอย่างอื่น นอกจากการหย่าเท่านั้น อาทิเช่น เธอถูกหย่า หรือ ฉันหย่าเธอ เป็นต้น การหย่าด้วยถ้อยคำประเภทที่ 1 นี้ถือเป็นผลทันที เมื่อฝ่ายสามีได้เปล่งวาจาออกมาโดยไม่ต้องมีเจตนาเป็นเงื่อนไข

ข. การหย่าด้วยถ้อยคำ ที่ไม่ชัดเจน (لفظ الكناية) กล่าวคือ เป็นถ้อยคำที่ตีความว่าเป็นการหย่า หรือไม่ใช่การหย่า ก็ได้ อาทิเช่น “เธอจงกลับไปอยู่กับครอบครัวของเธอ” หรือ “เธอจงไปไกล ๆ นั้น” การใช้ถ้อยคำประเภทที่ 2 ในการหย่านี้ จะไม่เป็นผล นอกเสียจากเมื่อฝ่ายสามีมีเจตนา (เหนียต) ในการหย่าเท่านั้น¹⁶

ประเภทของการหย่า

ประเภทของการหย่าในกรณีว่า สามารถคืนดี (รอกญ์อะฮฺ) แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

¹⁶ Mustafa al-Khin, Mustafa al-Bugha, Ali al-Syarbaji. 1992, Al-Fiqh Al-Manhaji 4:122-124 Dar al-Qalam

1) การหย่าแบบคืนดีได้ (เฉาะลาก รอญูอีย) คือ การหย่าที่สามีและภรรยา คืนดีกันได้ โดยไม่ต้องประกอบพิธีสมรสใหม่ และไม่ต้องจ่ายมะฮัรอีก ตราบเท่าที่ภรรยาอยู่ในช่วงการครองตน (อิดคะฮฺ) ดังอัลกุรอานได้ระบุว่า :

ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا ﴾

(البقرة: 45)

ความว่า “และบรรดาสามีของพวกนางนั้น เป็นผู้มียุติธรรมเป็นที่สุด ด้วยการนำพวกนาง คืนกลับมา ในสิ่งดังกล่าว (คือการคืนดีในช่วงที่พวกนาง ยังคงอยู่ในช่วงการครองตน) หากพวกเขาปรารถนา การประนีประนอม”

(อัลบะกอเราะฮฺ : 228)

การหย่าที่คืนดีกันได้นั้น มีเงื่อนไขดังนี้

การหย่าของสามีนั้น ต้องเกิดขึ้น ภายหลังจากร่วมหลับนอน กับภรรยาแล้ว ฉะนั้น หากสามีได้หย่าภรรยาของตน ก่อนการร่วมหลับนอนกับภรรยา ภรรยาที่ขาดจากสามีแล้ว และไม่อนุญาตให้สามีคืนดีกับนางได้อีก เนื่องจากไม่มีความจำเป็นเหนือนาง ในการที่จะต้องอยู่ ในช่วงเวลาครองตน (อิดคะฮฺ) จากสามี และการหย่านี้ ได้กลายเป็นบาอินไปแล้ว

◆ ภรรยาที่ถูกหย่าจากสามี ยังคงอยู่ในช่วงเวลาการครองตน (อิดคะฮฺ)

◆ การหย่าของสามีนั้น ต้องเกิดขึ้น ภายหลังจากร่วมหลับนอน กับภรรยาแล้ว ฉะนั้น หากสามีได้หย่าภรรยาของตน ก่อนการร่วมหลับนอนกับภรรยา ภรรยาที่ขาดจากสามีแล้ว และไม่อนุญาตให้สามีคืนดี กับนางได้อีก เนื่องจากไม่มีความจำเป็นเหนือนาง ในการที่จะต้องอยู่ ในช่วงเวลาครองตน (อิดคะฮฺ) จากสามี และการหย่านี้ ได้กลายเป็นบาอินไปแล้ว

◆ การหย่าของสามี ต้องเป็นการหย่า ที่ยังไม่ครบ 3 ครั้ง กล่าวคือเป็นการหย่า 1 ครั้ง หรือ 2 ครั้ง เท่านั้น

◆ การหย่าที่เกิดขึ้น ต้องไม่ใช่การหย่า โดยมีสินจ้าง (คุดูอ)¹⁷

1. การหย่าที่คืนดีไม่ได้ แบบบาอินเล็ก (บาอิน-บัยนูนะฮฺ ซุฆรฺ) คือการหย่าที่ยังไม่ครบ 3 ครั้ง และภรรยาได้ผ่านพ้น ช่วงเวลาการครองตน (อิดคะฮฺ) จากการหย่าของสามีไปแล้ว ในกรณีนี้ สามีจะกลับมาคืนดี (ร่อญูอะฮฺ) กับภรรยาไม่ได้อีก นอกจากจะต้องประกอบพิธีสมรส และจ่ายมะฮัรใหม่
2. การหย่าที่คืนดีไม่ได้ แบบบาอินใหญ่ (บาอิน บัยนูนะฮฺ – กุบรฺ) คือการหย่าที่ครบสามครั้งแล้ว การหย่าประเภทนี้ สามีไม่สามารถจะกลับมาคืนดี กับภรรยาที่ถูกต้องหย่าได้อีก ยกเว้นภายหลังการที่ภรรยา ได้สมรสกับชายอื่น อย่างถูกต้อง และมีการร่วมหลับนอน กับชายผู้เป็นสามีใหม่ ต่อมาสามีใหม่ ได้หย่านาง หรือเสียชีวิต นางก็อยู่ในช่วงเวลาการครองตน (อิดคะฮฺ) เมื่อนางได้พ้นช่วงเวลาการครองตนแล้ว สามีคนแรก ก็ย่อมมีสิทธิที่จะสมรสกับนางได้อีก¹⁸

4.2.3 อำนาจหน้าที่เป็นอะลีย์ว่าด้วยการเพิกถอนการสมรสโดยคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล (ฟะซคฺ) ซึ่งสามีหรือภริยาจำต้องดำเนินคดีฟ้องร้องต่อศาลเมื่อมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดที่เกิดขึ้นกับอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งทำให้ตนได้รับความเสียหาย ดังที่ระบุในกฎหมายอิสลาม¹⁹ ดังนี้

4.2.3.1 กรณี สามีหรือภริยามีความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจอันเป็นอุปสรรคในการบรรลุเป้าหมายของการสมรสหรือเหตุที่ทำให้เสียชื่อเสียงแก่วงศ์ตระกูลแก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

¹⁷ Mustafa al-Khin, Mustafa al-Bugha, Ali al-Syarbaji.1992, Al-Fiqh Al-Manhaji 4:139-140 Dar al-Qalam

¹⁸ Mustafa al-Khin, Mustafa al-Bugha, Ali al-Syarbaji.1992, Al-Fiqh Al-Manhaji 4:223-224 Dar al-Qalam

¹⁹ คร. มะรอนิง สานเลมิง และคณะผู้วิจัย 2557. คู่มือข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก.หน้า147

4.2.3.2 ความบกพร่องที่มีเฉพาะผู้ชายเท่านั้น คือ อวัยวะเพศถูกตัดขาดหรือไม่แข็งตัวจนไม่สามารถที่จะร่วมประเวณีได้หรืออวัยวะเพศมีขนาดใหญ่กว่าเกินรับได้ ความบกพร่องดังที่กล่าวมาทำให้ภรรยาไม่สามารถที่จะมีความสุขในการใช้ชีวิตครอบครัว

4.2.3.3 ความบกพร่องที่มีเฉพาะผู้หญิงเท่านั้น คือ เป็นบุคคลที่ไม่สามารถจะมีเพศสัมพันธ์กับสามีได้เช่นอวัยวะเพศผิดปกติถูกปิดด้วยเนื้อหรือกระดูกจนทำให้สามีไม่สามารถจะร่วมประเวณีได้หรือมีช่องคลอดแคบเกินไป ทั้งนี้โดยอาศัยหลักเทียบเคียงกับความบกพร่องของผู้ชายดังที่กล่าวมาทำให้ภรรยาไม่สามารถที่จะมีความสุขในการใช้ชีวิตครอบครัว จะอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการบรรลุเป้าหมายของการสมรส

ตามข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก ถือว่าเป็นสาเหตุของการฟ้องร้องพะซัคตามที่กำหนดไว้ข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก ในมาตรา 146²⁰มีดังนี้

- 1 สามีหรือภริยาตกเป็นผู้กจริต
- 2 สามีหรือภริยาเป็นโรคติดต่อร้ายแรง อันอาจจะเป็นภัยแก่ฝ่ายหนึ่ง
- 3 สามีหรือภริยาเป็นโรคมีลักษณะเรื้อรังไม่มีทางที่จะรักษาให้หายได้
- 4 สามีหรือภริยามีสภาพร่างกายที่ทำให้ไม่อาจร่วมประเวณีได้ตลอดเวลา

4.2.4 อำนาจหน้าที่เป็นนวะลีย์ว่าด้วยการเพิกถอนการสมรสโดยมีค่าตอบแทน (คูลอ์) ผนวกกับการแกะสลักเสมือนหนึ่งว่าเป็นคูลอ์นั้นเป็นการแกะสลักประเภทหนึ่ง โดยเรียกแกะสลักซึ่งมีค่าตอบแทนว่า “แกะสลักโดยมีสินจ้าง” การหย่าโดยมีสินจ้าง (อัล-คูลอ์)

การหย่าโดยมีสินจ้างนี้ เรียกในภาษาอาหรับว่า อัลคูลอ์ (الْكَوْلُ) หมายถึง การที่ฝ่ายภรรยาไถ่ตัวเอง จากสามีของนาง ที่นางรังเกียจ ด้วยทรัพย์สิน ที่นางจะจ่ายให้สามี เพื่อให้สามีปล่อยนางไป การหย่าประเภทนี้ ถือเป็นที่อนุญาต หากครบเงื่อนไขที่กำหนดเอาไว้เนื่องจากมีหะดีษที่รายงาน จากท่านอับดุล อับบาส رضي الله عنه กล่าวว่า :

²⁰ดร.มระอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย 2557คู่มือข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก ในมาตรา 146

((أَنَّ امْرَأَةً ثَابِتِ بْنِ فَيْسِ أَتَتْ النَّبِيَّ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، مَا
 أَعْتَبُ عَلَيْهِ فِي خُلُقٍ وَلَا دِينٍ ، وَلَكِنِّي أَكْرَهُ الْكُفْرَ فِي الْإِسْلَامِ ،
 فَقَالَ لَهَا : أَتُرُدِّينَ عَلَيْهِ حَدِيثَهُ ؟ قَالَتْ : نَعَمْ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ
 لِزَوْجِهَا : اقبلِ الْحَدِيثَ وَطَلِّقِهَا تَطْلِيقًا))

(أخرجه البخاري: 5237)

ความว่า “ภรรยาของชายบิต อิบน์ กอญุส ได้มาหาท่านนบี ﷺ
 และกล่าวว่า : “โอ้ท่านศาสนทูต แห่งอัลลอฮ์ ฉันมิได้ตำหนิ
 เขา (ชายบิต) ในเรื่องมารยาท และเรื่องศาสนา แต่ฉันรังเกียจ การ
 ฝ่าฝืนในอิสลามท่านนบี ﷺ กล่าวกับนางว่า : เธอจะมอบสวน
 ของชายบิต คืนแก่เขาหรือไม่ ? นางกล่าวว่า : ค่ะ ท่านนบี ﷺ จึง
 กล่าวแก่ชายบิตสามีของนางว่า : ท่านจงรับเอาสวนนั้น (คืน
 ไป) และท่านจงหย่านาง 1 ครั้ง

(บันทึกโดย Al-Baihaqi, หะดีษที่:5237)

ส่วนหนึ่งจากเงื่อนไขในการหย่า โดยมีสินจ้าง (อัล-กุลดู) ได้แก่

- 1) การรังเกียจนั้น เกิดจากทางฝ่ายภรรยา
- 2) ภรรยาต้องไม่ร้องขอให้มีการหย่า โดยมีสินจ้าง นอกจากนาง อยู่ในภาวะที่สุดจะ
 ทนแล้วเท่านั้น
- 3) สามีต้องไม่มีเจตนาทำร้ายภรรยา เพื่อให้นางร้องขอการหย่า โดยมีสินจ้าง²¹

**4.2.5 ดูแลทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติทั้งนี้ด้วยการเก็บรักษา และทำนุบำรุงให้เกิด
 ประโยชน์ทำหน้าที่จัดเก็บ และแจกจ่ายหรือดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้**

²¹ Abu Bakr Jabir Al-Jaza'ri. Minhaj Al -Muslim :355-356 Dar Al- Salam Cairo

4.2.6 อำนาจหน้าที่เป็นwezลี่ยว่าด้วยการจัดการทรัพย์สินและมรดก เช่นว่าด้วยการจัดการทรัพย์สินและมรดกของ ผู้วิกลจริตหรือผู้เยาว์ และมีอำนาจปกครองในการอายัดทรัพย์สินของผู้หย่อนความสามารถเช่นผู้ด้อยปัญญาหรือผู้ถูกจำกัดสิทธิเช่นผู้ล้มละลายเป็นต้นทั้งนี้เพื่อทำหน้าที่พิทักษ์ทรัพย์สินแก่ □ บุคคลดังกล่าว

4.2.6.1 กฎเกณฑ์ในการจัดการทรัพย์สินและมรดกของผู้เยาว์และผู้วิกลจริต

1) ไม่นอุมติให้ผู้ปกครองขายทรัพย์สินนอกจากกรณีจำเป็นเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของผู้เยาว์เองและผู้วิกลจริต โดยไม่มีสิ่งอื่นที่ขายได้ หรือในกรณีที่ขายได้ราคาสูงกว่าปกติมาก

2) หากผู้ปกครองขายทรัพย์สินของผู้เยาว์และผู้วิกลจริต โดยไม่ได้รับเงินสด ต้องให้มีพยานยืนยันด้วยหรือมีหลักทรัพย์สินประกันด้วยการจํานำหรือจํานอง

4.2.7 คำเนิการให้พินัยกรรมเป็นไปตามเจอนใจที่ผู้ทำพินัยกรรมได้มอบหมายไว้ทั้งนี้จะต้องอยู่ภายในขอบเขตที่ศาสนานอุมติ

4.2.8 แต่งตั้งหรือมอบอำนาจให้อิหม่ามประจำมัสยิดเป็นตัวแทนในการจัดเก็บชะกาตในเดือนรอมฎอนของทุกปี

4.2.9 อำนาจหน้าที่เป็นwezลี่ยอามมว่าด้วยการประนีประนอมข้อพิพาทตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลามโดยการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้นำมุสลิมที่จะต้องปกครองดูแลพี่น้องมุสลิมในจังหวัดยะลาโดยทำหน้าที่ต่างๆดังต่อไปนี้

4.2.81. ประนีประนอมข้อพิพาทในครอบครัว

4.2.82. ประนีประนอมข้อพิพาทเรื่องมรดก

4.2.83. ประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างกรรมการมัสยิดกับสัปบุรุษ

4.2.84. ประนีประนอมข้อพิพาททั่วไป

4.3 บทบาทอื่นๆที่นอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ของผู้นำที่วะลีย์อามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา มีดังต่อไปนี้

4.3.1 การจัดอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ที่ทำหน้าที่คณะกรรมการประจำมัสยิดในพื้นที่

4.3.2 การจัดเวทีวิชาการเพื่อให้ความรู้ด้านบัญญัติของกฎหมายอิสลามแก่ประชาชนทั่วไป

สะมะแอ ฮารี ได้กล่าวว่า “บทบาทอื่นๆที่นอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ของผู้นำที่วะลีย์อามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จะมีทีมงานของวะลีย์อามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาลงพื้นที่พบปะสัปปุรุษประจำมัสยิดในพื้นที่รับผิดชอบและจัดเวทีวิชาการเพื่อให้ความรู้ด้านบัญญัติของกฎหมายอิสลามแก่ประชาชนทั่วไปและจัดอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ที่ทำหน้าที่คณะกรรมการประจำมัสยิดในพื้นที่อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง”²²

อับดุลละอะ อาบูบกา ได้กล่าวว่า “บทบาทอื่นๆที่นอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ของผู้นำที่วะลีย์อามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จะมีทีมงานของวะลีย์อามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาลงพื้นที่พบปะสัปปุรุษ เพื่อให้ความรู้บัญญัติของกฎหมายอิสลามตามที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือได้รับคำเชิญจากคณะกรรมการประจำมัสยิดในพื้นที่”²³

²² ประธานคณะกรรมการประจำจังหวัดยะลา สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

²³ คณะกรรมการประจำจังหวัดยะลาฝ่ายส่งเสริมจริยธรรมสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

4.4 แนวทางการพัฒนาอะลี่ยอาม่มเพื่อเพิ่มศักยภาพการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทครอบครัวและมรดกตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

แนวทางการพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา โดยเฉพาะเรื่องครอบครัวและมรดกตามหลักศาสนาอิสลาม ให้สามารถอำนวยความสะดวกธุรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแบ่งได้เป็น 2 แนวทางดังนี้

- 1.แนวทางการพัฒนาด้านกลไก
- 2.แนวทางการพัฒนาด้านขั้นตอน

4.4.1แนวทางการพัฒนาอะลี่ยอาม่มด้านกลไกการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

แนวทางการพัฒนาด้านกลไกการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาแบ่งออกเป็น 5ด้าน ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาด้านกฎหมาย
2. แนวทางการพัฒนาด้านบุคลากร
3. แนวทางการพัฒนาด้านงบประมาณ
4. แนวทางการพัฒนาด้านคู่มือเอกสารและข้อมูลสารสนเทศ
5. แนวทางการพัฒนาด้านสถานที่

1) แนวทางการพัฒนาด้านกฎหมาย

แนวทางการพัฒนาด้านกฎหมาย เพื่อแก้ปัญหการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกรณีครอบครัวและมรดกตามกฎหมายอิสลามของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ยะลา ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย มีแนวทาง คือการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ให้ศาล

พิพากษาตามยอมตามข้อตกลงจากการไต่ถามข้อพิพาทกรณีครอบครัวและมรดกตามกฎหมายอิสลามของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ยะลา

การแก้ไขกฎหมายโดยแนวทางดังกล่าวข้างต้นโดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการไต่ถามข้อพิพาทของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในกรณีเกี่ยวกับบุคลากร งบประมาณ สถานที่รวมทั้งระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจนเกี่ยวกับขั้นตอนการไต่ถามข้อพิพาท รวมถึงความเชื่อมโยงกับศาลยุติธรรม

ทั้งนี้เนื่องจากที่ ประชุมวิพากษ์ข้อเสนอแนะแนวทางการไต่ถามข้อพิพาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ที่วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีที่ประชุมมีข้อเสนอแนะว่าควรให้มีกฎหมายรองรับการไต่ถามข้อพิพาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ที่มีผลบังคับให้ผู้ไต่ถามให้ปฏิบัติตามข้อตกลงจากการไต่ถามข้อพิพาทโดยคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด โดยการให้ศาลพิพากษาตามยอม หรือการยกระดับให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นอนุญาโตตุลาการ ที่ศาลรับรองโดยการออกกฎหมาย และระเบียบต่างๆรองรับ²⁴

2)แนวทางการพัฒนาด้านบุคลากร

แนวทางการพัฒนาด้านบุคลากร เพื่อแก้ปัญหาการไต่ถามข้อพิพาทกรณีครอบครัวและมรดกตามกฎหมายอิสลามของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ยะลา ที่เกี่ยวข้องกับบุคลากร มีแนวทางต่างๆดังนี้²⁵

²⁴ ดร.มะรอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย , 2554 รายงานการวิจัยการไต่ถามข้อพิพาทครอบครัวและมรดกตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า:243

²⁵ ดร.มะรอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย , 2554 รายงานการวิจัยการไต่ถามข้อพิพาทครอบครัวและมรดกตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า:245

1) ควรกำหนดผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยเฉพาะซึ่งอาจจะเป็นกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือเจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ยโดยเฉพาะ

2) ไม่ควรให้กรรมการอิสลามประจำจังหวัดทุกคนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยตำแหน่งแต่ให้ขึ้นทะเบียนผู้ไกล่เกลี่ยที่มีคุณสมบัติเหมาะสม

3) ผู้ไกล่เกลี่ยไม่ควรทำหน้าที่อนุญาโตตุลาการและผู้พิพากษาตามกฎหมายอิสลามเพื่อให้ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้องสมบูรณ์

4) การจัดให้มีหลักสูตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทครบครันและมรดกตามบทบัญญัติศาสนาอิสลามกับผู้ไกล่เกลี่ยและผู้ที่เกี่ยวข้อง

5) คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ควรมีฝ่ายพัฒนาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีหน้าที่ดูแลระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคณะกรรมการอิสลามประจำ มัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

6) การอบรมผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระดับมัสยิด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อีหม่าม คอเต็บ และบิหลัน และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

7) การให้มีองค์กรพัฒนาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีหน้าที่ดูแลระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

ทั้งนี้ที่ประชุมวิพากษ์ข้อเสนอแนะแนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีที่ประชุมมีข้อเสนอแนะว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดควรให้ความสำคัญกับการอบรมและการขึ้นทะเบียนผู้ไกล่เกลี่ยเพราะมีบางกรณีที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดไกล่เกลี่ยแล้วไม่สำเร็จแต่เมื่อมีการฟ้องร้องต่อศาลศาลสามารถไกล่เกลี่ยได้เป็นผลสำเร็จ เนื่องจากการไกล่เกลี่ยของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนั้นไม่อาจสร้างความมั่นใจให้แก่คู่กรณีได้

3) แนวทางการพัฒนาด้านงบประมาณ

แนวทางการพัฒนาด้านงบประมาณ เพื่อแก้ปัญหาการใกล้เคียงข้อพิพาทกรณีครอบครัวและ มรดกตามกฎหมายอิสลามของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ยะลา ที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ มีแนวทางต่างๆ ดังนี้²⁶

1) รัฐควรมีค่าตอบแทนแก่ผู้ปฏิบัติงานและงบดำเนินการ งบประมาณเพื่อการอบรมสัมมนาต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในรูปแบบต่างๆ เช่น เงินอุดหนุน หรือการบรรจุเจ้าหน้าที่ในตำแหน่งพนักงานใกล้เคียงข้อพิพาท เป็นต้น

ทั้งนี้เนื่องจากที่ประชุมวิพากษ์ข้อเสนอแนะแนวทางการ ใกล้เคียงข้อพิพาทของ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ที่วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต ปัตตานีที่ประชุมมีข้อเสนอแนะว่า ควรกำหนดให้ชัดเจนว่ากระทรวงยุติธรรม หรือกรมศาสนา จัดสรร งบประมาณ เพื่อการใกล้เคียงให้กับมัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดด้วย

2) สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ควรมีการหารายได้เอง เพื่อเป็นค่าตอบแทนแก่ผู้ปฏิบัติงาน และงบต่างๆ เช่น การจัดระบบชะกาด การจัดหาทรัพย์สินวะกัฟ เป็นต้น

4)แนวทางการพัฒนาด้านคู่มือเอกสารและข้อมูลสารสนเทศ

แนวทางการพัฒนาด้านคู่มือ เอกสารและสารสนเทศต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาการใกล้เคียงข้อพิพาทกรณีครอบครัวและมรดกตามกฎหมายอิสลามของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ยะลา ที่เกี่ยวข้องกับคู่มือเอกสารและสารสนเทศต่างๆ มีแนวทางต่างๆ ดังนี้²⁷

²⁶ ดร. มะรอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย , 2554 รายงานการวิจัยการใกล้เคียงข้อพิพาทครอบครัวและมรดกตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า:248

²⁷ ดร. มะรอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย , 2554 รายงานการวิจัยการใกล้เคียงข้อพิพาทครอบครัวและมรดกตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า:249

1) การจัดทำเอกสารการไต่ถามข้อพิพาทในระดับสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่ประกอบด้วยเอกสารต่างๆ ดังนี้

ก. คู่มือปฏิบัติงานที่ระบุขั้นตอนการปฏิบัติงานโดยละเอียดทุกขั้นตอน

ข. ข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก

ค. เอกสารแบบฟอร์มต่างๆ เช่น ใบร้องเรียน แบบฟอร์มสำหรับพยาน

ง. แบบบันทึกข้อตกลง

จ. สถิติกรณีไต่ถาม

5) แนวทางการพัฒนาด้านสถานที่

ทางการพัฒนาด้านสถานที่ เพื่อแก้ปัญหาการไต่ถามข้อพิพาทกรณีครอบครัวและมรดกตาม กฎหมายอิสลามของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ยะลา มี แนวทางต่างๆ ดังนี้²⁸

1) การจัดให้มีห้องไต่ถามโดยเฉพาะในลักษณะที่เป็นห้องไต่ถาม ไม่ใช่ลักษณะห้องพิจารณาคดี

2) การไต่ถามในห้องไต่ถามที่จัดไว้โดยเฉพาะเท่านั้นเนื่องจากการไต่ถามข้อพิพาทในห้องทำงานของตนเอง ที่มักจะไม่มีความเป็นส่วนตัว เนื่องจากเป็นห้องทำงานที่เป็นลักษณะห้องรวมมีเจ้าหน้าที่อื่นๆ ปฏิบัติหน้าที่อยู่ด้วย และบางครั้งมีคนอื่นเข้าๆ ออกๆ ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพของการไต่ถามข้อพิพาท อันเนื่องจากไม่มีความเป็นส่วนตัวและไม่เป็นความลับ

²⁸ ดร.มระอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย , 2554 รายงานการวิจัยการไต่ถามข้อพิพาทครอบครัวและมรดกตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า:250